

BẠN ĐẾN CHƠI NHÀ

1. Giới thiệu bài

Tình bạn là một trong số những đề tài có truyền thống lâu đời của lịch sử văn học Việt Nam. *Bạn đến chơi nhà* của Nguyễn Khuyến là một bài thơ thuộc loại hay nhất trong đề tài tình bạn và cũng là thuộc loại hay nhất trong thơ Nguyễn Khuyến nói riêng, thơ Nôm Đường luật Việt Nam nói chung.

2. Tiến trình tổ chức các hoạt động

Hoạt động 1. GV yêu cầu HS trả lời câu 1, trang 105, SGK bằng cách nhớ lại lời giới thiệu về thể thơ thất ngôn bát cú (Đường luật) đã học ở bài *Qua Đèo Ngang* để từ đó nhận dạng thể thơ của bài *Bạn đến chơi nhà*, cũng trên các phương diện : số câu, số chữ trong câu, cách hiệp vần, phép đối.

Hoạt động 2. GV đặt câu hỏi để HS tìm lời đáp : Bài thơ *Bạn đến chơi nhà* nói điều gì và có cách diễn tả như thế nào ?

Gợi ý : Bài thơ bộc lộ một tình bạn đậm đà, thắm thiết, bất chấp mọi điều kiện. Tác giả có vẻ như muốn đùa bằng cách cố tình dựng lên một hoàn cảnh hoàn toàn không có một thứ vật chất gì để đãi khi bạn đến chơi. Cuối cùng kết lại bằng một câu "Bác đến chơi đây, ta với ta !" – mà thành ra có được một tình bạn như thế.

Lâu ngày bạn mới đến chơi nhà mà không có trẻ ở nhà để sai bảo, không gần chợ để mua sắm thứ này thứ khác, không chài được cá vì ao quá sâu, không bắt được gà vì vườn quá rộng lại rào thưa, không có cải vì cải chứa ra cây, không có cà vì cà mới nụ, không có bầu vì bầu vừa rụng rốn, không có mướp vì mướp đương hoa. Kể cả miếng trầu tiếp khách cũng không nốt. Nhưng "Bác đến chơi đây, ta với ta !" là đủ, là có cái cần có rồi. Có một tình bạn đậm đà, thắm thiết không dễ gì có ở ngoài đời cũng như trong thơ của nhiều người khác.

Hoạt động 3. Riêng câu "Bác đến chơi đây, ta với ta !", GV hướng dẫn HS hiểu sâu thêm bằng cách yêu cầu các em phân tích cụm từ "ta với ta", có so sánh với cụm từ "ta với ta" trong bài *Qua Đèo Ngang* để từ đó hình dung thêm tư thế, tâm hồn của Nguyễn Khuyến khi *bạn đến chơi nhà*. Ở đây, dường như có một tiếng cười trù và rồi qua đó là cả một tình bạn vô cùng quý giá như người đọc đã thấy. Riêng cụm từ "ta với ta" đã thể hiện một sự đồng nhất trọn vẹn giữa chủ với khách.

GV cần nói thêm : Trong một bài thơ có nhiều câu, mỗi câu là một ý, nhưng không phải ý câu nào cũng có vai trò như nhau. Có câu có ý đóng vai trò quyết định trong giá trị của bài thơ. Câu cuối trong bài thơ *Bạn đến chơi nhà* là thế. Nó là câu thơ có vai trò quyết định trong việc bộc lộ tình cảm của Nguyễn Khuyến với bạn mình.

Hoạt động 4. GV nhắc HS học thuộc lòng bài thơ và hướng dẫn HS khá, giỏi so sánh ngôn ngữ thơ ở bài *Bạn đến chơi nhà* với ngôn ngữ thơ của bài thơ *Sau phút chia li* trích trong *Chinh phụ ngâm khúc* đã được học, với yêu cầu sơ bộ nhận biết được sự khác nhau giữa hai phong cách ngôn ngữ : Một bên là ngôn ngữ đời thường, một bên là ngôn ngữ bác học, nhưng đều đã đạt đến độ kết tinh, hấp dẫn.